

V.C
151

Octavium Augustum, omnium seculorum memoria dignissimum Principem, Suetonius Tranquillus in Octav. Cap. 23. commemorat, *magnos ludos Jovi Opt. Max. vovisse*, adjecta hac solemnium formula: **SI REMPVBL. IN MELIOREM STATVM VERTISSET.** Et *magnos* quidem appellatos fuisse hos *Ludos*, quod Jovi Deorum Principi atque Exuperantissimo, (ita audit in Inscriptionibus passim, apud Reinesium Class. 1. Inscr. 214. atque Sponium Miscell. Sect. 3. fol. 71. seq.) voti nuncupatione essent, satis opinor commode, ex Varrone, Sexto Pompejo, atque Macrobio

docuit Marcellus Donatus Dilucidat: ad Sueton. p. m. 302. (a) ut quid sibi velit votiva illa formula: **SI REMPVBL. IN MELIOREM STATVM VERTISSET**, ex pervertuto ritu, Vota solvendi, apud Romanos recepto, declarari debet. Scilicet solebant saepe Duces vel Consules, ad bella ituri, his aliisque verbis rite conceptis: **SI HOSTES FVDISSENT. SI FACTA SECUNDA DI DEDISSENT. SI SALVI REDISSENT &c.** aut Jovi, aut Apollini, aut cuiuncumque Deorum Ludos magnos, post feliciter confectum bellum, magnis sumptibus, magnoque apparatu edendos, condicere, vovere ac nuncupare, quod ex Livio, Floro, Paternulo, Tacito atque Dione Cassio dudum docuere Jac. Philipp. Tomafinus de Donat. ac Tabulis votivis, Barnabas Briffonius de Formul. Antonius Pagi in Diff. Hypat. aliique plures. Exat in hanc rem Inscriptio apud Gruterum pag. 11. n. 1. **TI. CLAVDIVS. TI. F. NERO. PONTIFEX. COS. ITERVM. IMP. ITERVM. LVDOS. VOTIVOS. PRO. REDITV. IMP. CAES. DIVI. F. AVG. PONTIFICIS. MAX. IOVI OPT. MAX. FECIT. EX. S. C. Ira** in Numis saepe legas: **SALVTI AVG. et. VOTA MVLTA PRO SAL. AVG. FORTVN. REDVCI** quas formulae mirifice explanant Heinticus Dodwell, Praelect. Hist. p. 600. seqq. edit Oxon. 1702. & nuper doctissimus Gallus Groseus de Bose elegantia Diff. de Cultu Salutis Deae, quae habetur in Electis rei Numar. Cl. Woldrecci pag. 41. edit. noviss. Augustus igitur Cimbricum Maricumque bellum maxime arduum suscepturus Ludos, pro meliore Reipubl. statu vovit, ac confecto illo ex sententia, solennissime fecit, utpote cui haec gloria fere propria; *ut spectaculorum & assiduitate, & varietate, atque magnificentia omnes antecederet,* quae

(a) Judicium de his Dilucidationibus vide apud Hadrianum Valesium Praef. ad Ammian. Marcell. Ceterum locus Macrobi, qui habetur Saturnal. lib. III. cap. 4. pag. m. 312. edit. Plantin. 1597. non de Jove, sed Penatibus loquitur, quos *Θεὸς Ἰουδαῖος, Θεὸς Χρησέως, Θεὸς Δουαῖος* appellat, vide plura de Ludis magnis apud Berneggerum Diatrib. ad Sueton. August. & Joh. C. Dieterich. in Hist. Aug. Obiter observo, etiam Germanos veteres, imprimis Pomeranos Radegasto, idolo, Bellaturis salutatum & a prophete reversis, praemis honoratum scribit. Imaginem hujus idoli exhibet H. Bangertus Nor. ad Helmodi Chron. Slavor. lib. 1. cap. 52. edit. Lubec. 4. Addatur Cl. Frenzelius de DIS Slavor. De Crethone, Püstrich & Stuffone Idolis Thuringia vid. Johann. Christ. Olearius, *Res. Thuring.* Tom. I. p. 190. 178. & 321.

quæ verba Svetonii sunt in Octav. Cap. 43. ubi sic pergit: *Sed & Troje ludam edidit frequentissime, majorum minorumque puerorum delectu, præsti decorique moris existimans, clarè stirpis indolem sic uociferare.* Non assentior equidem illis, qui Trojanos hos ludos, de quibus proluxus est Godefridus Steuuechius ad Lib. II. Vegetii Cap. 24. pag. 133. cum Torneamentis Germanorum componunt, eademque primum Trojamenta dicta fuisse autumant, quam sententiam præter ceteros confutat Lælius Bisciola Hor. Subcis. Tom. II. Lib. VI. Cap. 6. non plane tamen a linea sacra (b) me aberraturum autumo, si hunc Svetonii locum, honesta usura, in rem meam convertero, et Ludis illis magnis, solemnissime nuper a Saxonica Nobilitate, auspiciis Potentissimi Regis ac Electoris nostri FRIDERICI AUGUSTI celebratis, quoad fieri potest, accommoda uero. Enim uero hos Equestres Ludos, gloriosissimos Princeps, instar alteri AUGUSTI, Clauso nuper Jani Templo, & reddita Saxonibus pace, non Jovi alicui Capitolino, non Gradivo Marti, aut perpetuorum Custodi Vestæ ingnium, (quæ formula est apud Vellejum Lib. II. Cap. 31.) sed immortalis DEO uovit pariter ac solvit, ea quidem lega ac omine: SI REMPUBL. IN MELIOREM STATUM VERTISSET. Quæ sane Vota pro salute Saxonie suscepta sacrosancta esse uoluit, dum veterem Torneamentorum maiestatem ab interitu vindicari, auitamque; Saxonum Nobilitatem in arenam denuo producti, eamque instituta Lustratione (quæ olim Equestri ordini Romanorum quotannis usu recepta erat) accurate describi, fumosas familias a novis se jungi, præca insignia examinari, eaq; omnia fieri iussit, que ad excitandas generosas mentes, ad Virtutum armorumque; Studia promovenda ad ornandam Rempublicam, ad tuendum Patriæ Decus, ad gentilitias animi dotes excolendas facere unquam possunt. Quæ res tanto Heroi AVGVSTO plane digna, et in Regiam Maiestatem, quam magnus ille Henricus Auceps, post Vitekindum M. in gentem Saxonicam uelut postliminam iure intulit. (c) apprimè conueniens est, et antiquissime Glorie Saxonum insigniter patrocinatur. Esti enim ante Henrici illi tempora uix quicquam certi de Nobilitate Saxonica definiti possit, non quod ea nulla fuerit, sed quod aut consumpta uasationibus barbarorum, aut bellis plurimis ad inopiam redacta fuerit, ut loquitur Georg Fabricij Orig. Saxon. Lib. II. p. 122. edit. Jen. 1558. Jam Caroli magni tamen ætate in atrocissimo illo bello Nobilitas Saxonum armorum gloria enituit. Ita enim Eginhardus, magnæ in rebus Saxonum fidei Scriptor [d] Plures e bello, inquit, tam ex Nobilitate Francorum quam Saxonum, & sancti summis Honoribus Viri consumiti sunt. Scio equidem Nobilium Appellationem apud Scriptores mediæ æui, non semper eos, quos Romani Equites salutabant (e) denotare. Ita ex Aimoino atque Svi-

- b) Linea sacra erat ultima in ludo. vid. Muræus ad Senec. Tom. I. p. 381. edit. le Preux 1594. s. add. Muræus Scaliger ad Manilium p. 115. seqq. edit. Argent. & de linea alba in Circo immortalis Græu-
tius in Epist. p. 411. edit. J. A. Fabricii. Sed de ludis tum Græcorum, tum Romanorum uid. præter
ordinarios, Fabrum, Panvinium, Lipsium, Bulengerum, Mercuriale, Meursium, quo-
rum scripta in Thef. Græuiano et Grenouiano habentur, Joh. Aquila de omni ludorum genere.
Oppenbeimi 1516. 4.
- c) Henricus scil. Auceps præ modestia animi Imperatoris titulum recusauit dicens: Satis mihi
est, ut præ majoribus meis Rex dicar, teste Witechindo Walbea Saxone, monacho Corbeiensi, qui
vixit a. 972. lib. 1. Annales Saxon. p. 9. edit. Francof. 1625. sed editio quæ ibid. 1631. prodit, cum
not. H. Meibamii accuratior est, Henrici exemplum secutus Orbo filius dñi Germanie Rex
appellatus est, inde minus commode Besoldus utrumque; Cesareum uocat, notante ad eum Ruper-
to p. 646. Imo celebr. Schwartzfeldschius P. 1. Disp. 30. §. 8. p. 12. n. (o) Ex Alberto Stadeni probat,
eum ante Cesaream etiam dignitatem susceptam Regem in Saxoniam appellatum fuisse. addatur
J. Conr. Dieterichius in Histor. Henrici Aucupis, sigillatim scripta.
- d) vid. Vossius de Hist. Lat. Lib. 2. Cap. 33. p. 301. edit. 1651. 4. et Cl. Jmhof. Notit. Procer. Lib. 8.
Cap. 3. §. 1. edit. nouiss. in fol. ubi obseruat, fuisse eum Satorem Comitum Erpachiorum. Utrum
tamen fuerit gener Caroli M. qua de re lepidam historiam narrat Rupertus in Orat. de Carolo
M. p. m. 1076. de eo ualde ambigit et rem incertam arg; fabulosam esse statuit Christoph. Sand-
ius in Not. ad Vossium p. 274. edit. nouiss. J. A. Fabricii.
- e) Equestris ordo olim minor, nunc maior ordine Nobilium in a. Gerh. Hageman de Nobilit. p. 442.
edit.

degero observat Jac. Andr. Crusius Not. Historicis ad Diploma Caroli M. p. m. 4. edit. Mind. 1668 Abbatē accipi pro Nobilibus, et Comites sæpe Principes, utrosque autē Nobiles in antiquis monumentis dici probant Goldastus in Not. ap. Parænet; Reg. Scot. fol. 366. et Chriit. Gaitelius de statu Europæ Publ. Cap. 24. pag. 1333. edit. Norimb. 1675. fol. Exititimo tamen Eginhardum in illo loco Nobilitatem Saxonicam stricte sic dictam intellexisse:

Certum enim est, jam Caroli M. temporibus distributam fuisse Saxonicam gentem in *Edhilingos, Frilingos et Laxagos*, quam differentiam clare satis contulit Nithardus, Caroli M. ex Bertha filia nepos, qui vixit A. C. DCCGXLIV. lib. IV. Annal. p. 478. quem post Pirhæum atq; Duchesium novissime Cl. Kulpifus (cujus vitam et scripta nuper recensuit Georgius Beyerus Not. Aut. Jur. Specim. II. p. 92.) in Volum. Rer. Germ. Argent. 1685. edidit: Reineerus vero Reinecius in Comment. ad Poetam Paderbornensem de Vita Caroli M. I. 4. p. 59 fol. 2. et p. 60. eleganter Nithardum explanat, et *Adelingos* quidem de Principibus Comitibusq; *Frilingos* de Baronibus seu liberis Dominis aliisq; Equitibus seu nobilibus, qui etiam *Edelknechte* dicebantur apud Cl. Burgemeisterum l. c. p. 131. *Laxagos* de Servis, *Friedlaxagos* de Libertis, recte meo judicio, ex Capitulis Francorum aliisq; monumentis Saxonum exponit. (f) Horum Adelingorum Freilingorumq; (unde puto manare appellationem nobilium Virginum hodie receptam *Freilin*, nam *Freja* est domina ri apud Ulphilam, et *Frea* Dominum *Freja* vel *Freja* Dominam notat, unde *Freja*q; Diem Dominae i. e. Veneris, et *Froh Leichnam* Domini Corpus notat, ut nuper egregie docuit Dietericus a Stade in Not. ad Specim. Lect. Antiqu. ex Orotrifido Monacho, edit. Stad. 1708.) meminit etiam Autor Chronici Caroli M. ab Erpoldo Lindenbrogio editus p. 95. quod solemnibus sacri fontis, quo Vitekindus Miltebachii a Bonifacio Praefule a. 786. adpersus fuit, interferunt, eademq; cum Duce suo sacra professi sint. Quid? quod ex Adelingis *Satrapæ Saxonum* sive Principes, qui rerum summae preerant, legerentur, teste ipso Beda Anglo Saxone Hist. Eccl. lib. V. Cap. II. quem hic egregie illustrat magnus Schurtzfl. P. I. Diss. 65. p. 5. seq. de Antiqua Sax. dignitate commentatus. Quid igitur opus est, origines Nobilitatis Saxonicae aut ex Italia derivare? ex qua tamen nihil tale accepit Germania, judice Th. Lanfio Consult. pro Germ. p. 120. edit. Tub. 1688. aut ex Scandia Gothiaq; accessere, cum Rugero Hermanide Descript. Svec. p. 416. aut a Slavica Nobilitate repetere cum Bosulao Balbino in Mitcell. Bohæm. T. I. non abnuente ipso Cl. Schurtzfl. chio Diss. 26. p. 18. Quid enim vetat affirmare? Saxones per se antiquissimum in consequenda Armis nobilitate studium tenuisse, ac generosiores familias subinde inter ipsos claruisse, quæ sagi togæq; temporibus reipubl. ornamento pariter ac præsidio essent, adeoq; non aliunde eos lucem scæneratos esse, sed nativa atq; domestica nobilitate inter suos exsplenduisse. Cluverius certe de Germ. ant. Lib. I. Cap. 3. p. 29. valde succenset Reineccio atque Albino, quod *Misenos a Misis Asia populis* deducendo ab externa gente gloriam originis querant, quam domi bene sciteq; reperire potuissent. Etsi vero ea fuerit illorum temporum barbaries, ut nullæ familiarum illustrium Tabulæ fuerint consignatæ, dispositæ, aut in Tabularia publica relatæ, quod imprimis dolet celeberrimus Burcharthus Menkenius Historiographus Regius, fama ac meritis suscipiendus, in schediasm. nuperime de Origin. Nobil. Saxon. Dresdæ vulgato. Scilicet illud fatum, antiquorum seculorum fuit, ut aut exteri scriberent de Saxonibus, aut hostes: tibi, judice Viro ma-

- edit. Colon. 1696. 4. *Quomodo hodie Eques & Nobilis differant, videndus* Job. Steph. Burgemeisterus de statu Equ. Imperii: p. 118. et quid apud Saxones fuerint Equites, docet Autor speculi saxonici p. 64. seq. quem examinant Deckerus de Adespot. p. 192. edit. Amstel. 1686. 12. et Job. Angelus Werdenhagen de Rebus publ. Ansat. p. 241. edit. Lugd. B. 1631.
- (f) de Capitulis his vide Calomesium in Biblioth. Choisef. p. 170. ubi et p. 83. de formulis Marculsi exponit edit. Fabricii, addatur Cl. Beyer. Novit. p. 117. et 126.
- (g) Adelingos invenio apud veteres Germanos et Brittones appellatos fuisse Principes Juventutis, loca dedi in Florum Spars. p. 67. addatur Werdenhagen l. c. p. 246. *Sia vocabulum Theuentis* (quod hac occasione observasse liceat,) olim Equitibus ex bello claris tribuebatur, conf. Burgemeist. l. c. p. 117. quod procul dubio Græcorum more factum est, qui claros Magistratus dixere *Κατάκτες*. vid. *Ægid. Menagius Amen. Jur. Cap. XVI. p. 47. edit. Paris. de aliis nobilium titulis antiquis consulti meretur Nicolaus Henelius Silesiograph. Cap. V. p. 70. edit. Francof. 1615.*

magno, invidia, hic inscitia laudes gentis obscurate, illustrande demum, si Saxones Saxonum res gestas tradidissent. Nullum tamen est dubium, Henricum Aucupem, (h) Sapientissimum Principem vel hac saltem de causa inductum fuisse, ut pacata Germania, & a barbarorum incursionibus purgata, Saxonique in praefecturas limitaneas distincta, urbibusque armis, legibus, opibus munita, demum animus ad iudicandum ad laudandamque Nobilitatem Saxoniam, quae sane quicquid antiquitatis habet, Henrico magnanimo Principi debet. Atque huc certe digitum intendit Abbas Urspergensis Conradus a Lichtenau, qui post Henrici quidem tempora floruit, nam in anno MCCXXIX. Friderici II. finit (vid. Vossius l. d. lib. II. p. 411.) egregiis tamen documentis, & imprimis fide Vitekindi monachi, quem aliquoties describit, nonnunquam etiam aperte ad eum provocat, ut pag. 198, nixus fuit, quando in Chronico suo pag. m. 202. edit. Basil. 1569. apud P. Pernam ita differit; *Henricus autem ait, cum esset sedulus in exaltando gentem suam, rarus aut nullus nominatorum Virorum in omni Saxoniam erat, quem aut praclaro munere, aut officio aliquo non promoveret, & post pauca: In Exercitiis etiam Ludis tanta eminentia omnes superabat, ut terrorer ceteris ostentaret.* Ex quibus Conradi verbis duo elici possunt: Imum: Henricum Nominatos Viros, i. e. Nobiles, stylo illius aevi, probe distinguisse & constituitis praemiis ornasse. Tum enim quasi fundamenta iacta Nobilitatis, uti egregie differit G. Fabricius, Vir sine controversia magnus, magnoque cum iudicio in Saxonum rebus versatus, (cujus vitam nuper recensuit J. Alb. Fabricius, Cent. Fabric. p. 24. seqq. obiter tamen observo, quod Cl. Clarmundum vocet Antonium, cum tamen Adolphi dicit) non quod ea nulla esset, sed quod aut consumpta vastationibus barbarorum bellorumque, aut minus fuisset moribus liberalis aut honestate splendida. Initia praclararum sumis, & deinceps propagata est, ex viris spectata fortitudinis & ex patria & religionis claris defensoribus &c. Alterum: Henricum Ludos Equestris, quos Torneamenta vocant, Saxonica Nobilitati praecipue commenda. Jussit, ac specimen etiam aliquod solenniter exhibuisse, id quod videtur innuere verba: *In Exercitiis Ludis tanta eminentia &c.* per quae vix alios intelligas ludos, quam torneamenta, his enim potissimum terror aliis injicitur ac ostentatur. Colligo hoc ex Ottone Frisingensi, qui quidem Conrado aetate major fuit, vixit enim in Noricis anno MCXXXVIII, ut eadem ferme locutione de Friderico I. utitur, lib. 1. cap. 17. p. m. 209. edit. Basil. 1569. & *Exercitium illud Ludis sic interpretatur, quod execuerit tyrocinium cum militibus suis, quod vulgo nunc torneamentum dicitur*, quem locum si vidisset Goldastus, Notis ad Heptaduum Tom. I. Rer. Alman. i) p. 221. edit. Francof. suae opinioni, quasi torneamentum derivetur a voce tyrocinium, praetere praestiterit: quae etsi parum probetur Scripioribus accuratioribus, qui de Torneamentis commentati sunt: (k) mihi tamen, quod pace tantorum Virorum dixerim, nec eorum derivandi ratio satisfacit. Nam ut ut concedam, vocem hanc ab Italis petitam esse; tamen

B

- h) Conradus Pentingerus in Sermon. Convival. p. 67. edit. Jen. 1684. existimat, Aucupem Appellatum Henricum ob frequentem animi aucupationem, quod sane non capio, nam revera Aucupis fuit, & in aucupio deprehensus, cum insignia imperii a Conrado moribundo ipsi mitterentur. Cranzyus in Saxon. p. m. 46. edit. German. Lips. 1582. Imo Joach. Camerarius librum Norimberge edidit, si recte memini, quem hic Henrico de Aucupio scripsisse dicitur, neque enim indigna Principi aucupia vid. Oppiani Kunyzer. Lib. 1. & ad eum Ritteribus p. 12. edit. Plantin. 1597. nec non ex Hispanis Bellisarius Aquivivus singulari libro de Aucupio in Opusculo ejus p. 89. seq. Basil. apud Pernam 1579. editis.
- i) Vulgo adducuntur hi Scripiores Rer. Alemannicarum ita & apud Limnæum aliosque, sed ipse Autor scripsit Alemannicarum, recte omnino, ita enim constanter Nami & Inscriptiones, seu cuius, qui nimos exscribunt, ut Occo, Oiselius, atque Harduinus, quique parum accuratae eos inflexerunt, ut eleganter probat doctissimus Christ. Fried. Ruhe Specim. II. Rei Num. p. 4.
- k) Scripiores de Torneam. plures sunt, quam ut enumerari omnes possint, vid. Lynckerus ad Nor. Bacl. ubi multos allegat, quos tamen evolvere datum sui, notabimus: Limnæum scil. Lib. VI. Jur. p. cap. V. per tot. ejusque Additam. Oldenburgerum. Limn. Enucleat. Lib. III. Cap. III. p. 511. Besoldum & Ditherum Thef. Pracl. 944. Kirchnerum Orat. 25. per tot. Carolus du Fresne Gloss. med. Latin. fol. 11. 7. Tom. II. edit. Francof. addantur Fabricius Orig. Saxon. lib. II. p. 122. Salmuth ad Panciroli lib. I. p. 683. Matthei Hammeri Roset. hist. cap. 4. p. 76. Philau.

der

tamen ipsa illa Itala vox longe alius repetenda esse videtur, quam in rem praestat audire Salmasium, qui veram in indaganda hac voce lucem praestet in Exercit. Plinian. p. 738. lit. f. col. 1. *Ab instrumento Torno, inquit, quia circumagendo in eo toruntur ligna, tornare infima latinitas pro gyrrare ac vertere; & torum pro gyro, & contorum pro circulo dixit.* Etsi vero illam Salmasii sententiam, cuius gratia haec affert, *torvumata scilicet non esse opera torno rassa*, meam non facio, utpote quam examinarunt Carolus Rüe ad Virgil. Ecolg. pag. 15. edit: Londin. & nuper P. Catrou en son Traduction des Eclogues de Virgil. avec des notes critiques & historiques. Paris. 1708. 12. tamen illud pro explorato habet, Italica Gallicaque vocabula, unde origo vocis torneam, petitur, decurrendi, vertendi, circumeundi vel altro citoque eqvum flectendi significationem habentia, omnino ex infima latinitate petenda deducendaque esse, non enim Italis, ut vult Linnæus l. c. §. 2. sed Latinis sequioris ævi, *tornare est redire, gyrrare ac vertere.* Hinc torneamenti vox, cuius terminatio barbara videri non debet, nam Latini dicunt etiam *Regimentum* vid. Ammianus Marcell. Lib. XV. cap. 9. & Rechenbergii Diss. de Regim. adject. Lineam: p. 270. etiam genus artis notat, quæ una cum plastica, sculptoria, aut statuaria inter liberales quodammodo numeratur. vid. Georg. Gumpelsheimer de Exercit. Acad. p. 158. edit: Argent. 1652. 12. Sed quicquid est de voce, redeundum potius ad Heinrichi tempora, ad quæ vulgo origenes horum Ludorum referuntur, nil attinet autem Autores, qui hanc sovent sententiam, adducere aut enumerare. Georgius certe Fabricius in his facile familiam ducit, qui plures postea, non infimi subsellii, nec cætera naris Viros in societatem traxit, quorum argumenta videre est apud Celeberr. Praunium l. c. p. 714. & cap. X. pag. 147. & diligentiss. Burgemeister p. 112. & 221. palmarium autem ferme nititur auctoritate Georgii Rixneri, cuius tamen fides dudum suspecta fuit Viris rerum germanicarum scientificis M. Meibomio, qui Buntingii Chron. Brunsvic. recensuit atque correxit edit: Magdeb. in fol. 16. 20. Crusio, Spangenbergio, Linnæo, Strauchio, Coccejo, Menkenio aliisque, quorum judicia collegit Cl. Stravius Diss. de Doctis Impost. adject. introd. in Hist. Liter. §. 37. Ubi observo etiam: inter Torneamenta, quæ omisit Rixnerus, ejusque Epitomator Barthol. Clamorinus, quæque supplet Linnæus l. c. §. 12. 13. Desiderari etiam illud maxime solemne, quod Heinrichus Mîsina Marchio anno 1227. Nordhuse habuit, tam splendido apparatu, ut arbor ex argento fabrefacta, cum foliis aureis atque argenteis, his quidem porrectis, qui hastam fregisset, illis, qui alterum de equo deturbasset, publice profretaret, narrante Fabricio Orig. Saxon. lib. VI. p. 585; nec non illud, quod Misenæ ab eodem indictum celebratumque fuit, ibid. commemoratum, unde forte hausit Jerem. Drexelius Dedic. Aurifod. Quid? quod de anno celebrati ab Heinricho Auc. primi hujus ludi non conveniat inter Autores. Rixnerus enim, Münster. & P. Pithæus an Chr. 938. id factum contendunt, at Heinrichus vero jam an. 936. e rebus humanis exemptus erat, observantibus Crusio & Spangenbergio; Ergo aut cum Albino annus illius Torneament. Magdeburgici in 935. constituendus, aut cum J. Conr. Dieterichio in Breviar. Hist. pag. m. 287. edit. Giff. *de rei veritate plane dubitandum*, qui tamen in hist. Heinrichi Aucup. p. 75. §. 12. aliter sentit, aut cum Linnæo, Praunio, & aliisque media via incedendum, quod sane tutius, dicendumque; Heinrichum si non primum Inventorem, certe tamen Instauratorem & Introductorem in Germaniam, vel si mavis Saxoniam, post Obotritos (1) Subjugatos

quod
der de Sittevald in Vision. Satyr. p. m. 998. edit. Francof. 12. a. 1644. D. Gotfrid Suevus Diss. de Ludis Equestr. & Gotthelf Struvius de ead. mat. sub præsidio Schubaviti, Michaël Praunius P. III. Europa Nobil. cap. 8. p. m. 714. edit. Spirens. 1685. & Joh. Stephanus Burgemeisterus luculeno tractatu de Statu Equ. Imper. Ulme 1709 pag. 112. seqq. qui plures adducit.

1) Obotriti, Obotriti, Obotriti vel Abotrite (diversimode enim scribuntur) sursculus admodum robustus Venedice gentis, de quibus adeundus Helmoldus in Chron. Slav. Lib. 1. cap. 2. ubi obotritos, Rugos & Sorabos conjungit, ad quem locum notat Bangertius: *subsequentibus sculis obtinuisse usum. ut soli Obotritarum & Wægoriorum reguli aut principes κατ' ἐξουσίαν Wendi: Die Herren der Wenden, dicerentur, vid. Schurrj fl. de rebus Mecklenb. Diss. 25. p. 5. Etsi vero Albertus Crantzius confundat Vandalos cum Venedis, quod una cum aliis ipsi condonandum, tum ob cognitionem vocabulorum, tum successionem Venedorum in feuda Vandalorum, notante Georg. Krügero de Serbis P. I. §. 2. recte tamen Obotritorum res complexus est in sua Vandalia edit. vetustissime Colon. a. MDLXX. apud Joh. Soter. ubi etiam lib. II. cap. 27. cladem eorum, quam*

ab

quod temporis momentum omnes notant, fuisse, occasione forte subministrante scriba ejus Philippo, qui diu in Anglia Galliaq; commoratus, sepius Nobilitatem in torneamentis congregientem viderat. Existimo enim Germanos diu ante Henricum Ludos equestres, et si pridem rudes, celebrasse, quod non abs re colligit Interpp. ad Taciti Germ. P. 1. junctim editi Aug. Vindel. 1780. pag. 281. ubi Tacitus de Ludis ac spectaculis Germ. præluisti certe ac simulacris torneamentorum: de Mor. Germ. p. m. 324. edit. Anton. Gryph. tractat, quorum vestigia sublegit Nobiliss. Praenius l. c. qui recte ex Procopio & Nithardo asserit, *jam ante tempora Henrici A. hos Ludos Germanie innotuisse*, simulq; Carolum du Fresne, Gallis suis originem illorum vindicantem confutat. Igitur Henricus instaurator horum in Germania ludorum, adfcitis in societatem primariis tum temporis Imperii Ducibus, Cunrado scil. Comite Palatino ad Rhenum, Hermanno Svevie, Bernhardo Bavarie, atque Conrado Franconie Ducibus, quindecim Viros ex his nationibus, usu rerum et auctoritate præstantes selegit, quibus summa instituti, & tota Ludicillius Ratio demandata fuit, id quod non ex fabulis Rixneri, sed ex antiquo Codice MSC, quem de torneamentis in Bibliotheca Ducis Bavarie, quæ Monachii est, Cl. Linnaeus se vidisse fatetur l. c. s. 14. Unde graviter B. Schurtzfleischius Disp. 23. p. 4. *Henricus*, inquit, *ut in Ludis Equestribus, ita gentilitiis honoribus decus atque robur addidit inter suos*. Quocirca illi Juris publici scriptores parum accurate procedere mihi videntur, qui quatuor tantum nationum dynastiis, Rhenanæ, Franconicæ, Svevicæ atque Bavaricæ concessam potestatem incidendorum torneamentorum statuunt. Nonne enim Saxones, teste pervertuto illo Codice Bavarico, primi has Nationes conscripserunt, & collatis sententiis de hoc negotio rationes inierunt? Nonne Henricus I. nonne Ridacrus Marchio Milinæ, Anno 961 magnos ejusmodi ludos, Saxonum Nobilitati indixit? magnaque cum pompa habuit? vid. Olear. T. 1. Rer. Thuring. p. 41. Nonne Ludolfus Marchio Saxonie eodem ludic genere Brunsvviga a. 969. defunctus est? teste Buntingio in Chron. Brunsv. pag. 53. Nonne Ludolfus Dux Saxon. et Comes Supplenburgensis Gottingæ 1119. nonne deniq; Henricus III. Milinæ Marchio a. 1227. Nationis Saxonicæ gloriam fatis superq; vindicarunt, ut adeo non opus sit cum Cl. Noldenio de Nobil. Cap. 17. et 61. ad speculi Saxonici scita recurrere, quibus asseritur, Saxoniam sepe sub Svevica atq; Franconica gente comprehendi. Annon enim ex ipso Palatinatu Saxonico, quem *Comitiam Palatii Saxonie* vocant vetera diplomata, quemq; Fridericus bellicosus ab Altfetenibus, una cum reliquis ejus accessionibus in Saxoniam traduxit & cum hæreditariis principatib; conjunxit, abunde constare poterat? eam gentem iisdem Privilegiis ac immunitatibus, quibus cæteræ, gaudere, nec deterioris conditionis habendam esse? sed Nobilitatem imprimis sua semper luce radiasse nec peregrinis pennis instar corniculæ Aspicæ ornari necesse habuisse. Quod enim de Germanis in univerfum pronunciat B. Spenerus Præfat. Theatr. Nobil. P. I. edit. Francof. in fol. *Eis consuetudinem istam antiquam fuisse. Et eo majori religione dignitatem conjugiorum ab illustribus servatam, quod a Ludis Equestribus lege, si non tam antiqua, ut communis opinio tulit, antiqua tamen, exclusi fuerunt, qui non utriusq; partis decoribus gloriarı possent*: Illud profecto in Nobilitate Saxon. locum etiam invenire debet. Cæterum cum plura de ea re differendi, temporis spatiiq; quo circumscripti sumus, angustia non permittat, itaque in alium locum hanc nobilissimam materiam rejicimus, si de unica saltem quæstione primum dispexerimus: *Utrum scilicet Nobilitas Lusatica etiam Torneamentis interfuerit?* Enim vero quod B. Lutherus alicubi de Tribu Levi & Benjamin dixit, *cas certa ratione tribui Jude inoculatas fuisse*: apud Pfeiffer. Dub. pag. 208. id profecto de Lusatorum Nobilitate prædicari poterit, quod inde ab antiquissimis temporibus tum ob communia armorum studia, tum ob confinia limitum communiaque sacra, ac ejusdem sepe imperii rationes, si Soraborum Bojorumque tumultus atque irruptiones excipias, commerciorumq; societatem velut sororio nexu cum Saxonica juncta fu-

erit.

ab Henrico A. perpesti sunt, commemorat, add. Interpp. ad Taciti Germ. P. I. p. 453. et Fabricii Orig. Lib. II. p. 238. At Sorabi, qui Lusaticam incoluerunt Vitikindo Lib. II. Annal. dicuntur Luski. ex quo habet Goldastus de Bohem. Lib. I. cap. 8. et Micraelius Lib. 2. Hist. Pom. n. 39. per terram Lutitiam Wstbergensis proculdubio Lusaticam intelligit in Chron. p. 270. ubi ita: A. 1124. Otto Babenberg. Ecclesie Episcopus partes Pomeranorum paganorum cum quibusdam civitatibus terre Lutitia aggressus est, ut eos ab errore suo revocaret.

erit. Accellere connubia, affinitates, & in feuda non raro successiones, imo & Leges communes Saxo Magdeburgicæ, quibus ab Hermanni Marchionis cognomēto Longi tēporibus usq; ad Ferdin. I. Lufati cū Saxonibus usi sunt (m). Illud equidē negari nō potest, Lufatos indigenas ubi nobilissimas Venedorum familias legibus mitigassent, [vid. Schurtzfl. Diff. XLIX. pag. 20.] sensim cum illis coaluisse, & mutuis invecnis connubiis atq; affinitatibus, antiqua nobilitatis decora servasse, imprimis ubi Saxonum honestiores familiæ in Franciam translatae essent, atq; in eorum feuda ac prædia nobiliores Venedicæ domus succederent: postea ubi reliquis Soraborum subjugatis & Proceribus eorum dolo Geronis capite truncatis [n] prædia eorum quamplurima vacua facta essent, Lufati denuo Geronis auspiciis, illa occuparunt, ut iusti rerum Domini. Atque hoc vel ideo negari haud debet, quod omnes ille Nobilium familie sive Saxonice sūt, sive Lufaticæ, que terminantur in *itz, vitz, nit, au, lau, kzu &c.* aut Venedicam præferant originem, aut in Venedicæ prædia successione. Neq; vero obstat debet dignitati Veterum Principum, Comitum atq; Nobilium, fecus quam Michaelius existimat, descendere ex Vendis, cum hodie Septentrionis Reges Marchionesq; Brandenburgici titulum a Vandalis sumptum gerant, quem tamen a Vendis receperunt, uti graviter judicat celeberr. Schurtzfl. Diff. 26. p. 18 qui contentientes habet Laurentium Peccentiniū in Theatr. Saxon. P. 1. Cap. 2. & P. Albinum Chron. Misn. Tit. II. Possē de antiquitate Lufaticæ Nobilitatis plura ex Peucero, Manlio, Perlitio, Joh. Magno, Seidelio, Joh. de Salza, Haugvitzio, Leubero, Garzone, Gastel: Jur. Publ. p. 770 seqq. aliisq; in sententia præsidium adducere, quorum nonnulli inediti hoc argumentum sigillatim excusserunt, imprimis si de Marchionibus ac Promarchionibus utriusque Lufatiæ differendi materia arcescenda esset, de quibus luculentem extat Commentarius MSC. Joh. Magni, Forsta Lufati, multis quidem prolixis Excursibus refertus, magna tamen cura scriptus, longæque solidior futurus, si publicorum monumentorum ex Archivis inspicendi facultas concessa ipsi fuisset. Utinam evolvi darentur bini illi codices manu exarati, quorum alter refertus Genealogiis Bohæmicis & Lufaticis, latet in Bibliotheca, ni fallor, Domus Sternbergicæ, ad quem in suis Miscellaneis aliquoties provocat Balbinus: alter in Bibliotheca publica Jenensī, qui ex Monasterio Dobrilucensī complectitur multa Diplomata, quibus ingens rerum Lufaticarum notitia, quoad Genealogias, titulos & insignia Nobilium promitur. Quod arcanum, B. Spicilio ignoratum, nobis retexit Celeberrimus Struvius Biblioth. Hist. Cap. 22. p. 600. seq. Quis igitur dubitaret, Lufaticam Nobilitatem ad Torneamenta fuisse admixtam, quæ inde a primis gentis initis sua virtute evituit, & maximis etiam imperii negotiis muneribusque publicis præfecta, connubiisque illustribus semper immixta fuit. Esto vero, quod plurimæ familiæ nobiles, licet vetustissimæ, probare non possent, sese Torneamenti interfuisse, tamen hoc nihil derogare potest eorum antiquitati, & fatum illud cum aliis nationum nobilissimis ipsis commune, utpote qui eodem testimonio destituuntur, ac nihilo fecius gloriæ avite profapia suæ tuerent; quā in rē consuli meretur [Cristianus Burgemeister] l. c. p. 113. 155. & 344. Hinc Clementissimus Rex noster FRIDERICVS AVGVSTVS, postquam de reducendis nobilissimis his ludis, atq; a pristina labe & abusu, quo olim in desuetudinem venerant, repurgandis sapientissima inductione animum adiecit, et immortalis exemplo non modo ipsos illos ludos ad Heinrich Aucepe ceptos, denuo Saxonibus suis reddidit, atq; vigorem eorum, per aliquot annorum centurias tantum non positum atque extinctum quasi postliminio revocavit, sed alios etiam veterum Germanorum ludos minores honestioris notæ, exempli causa Regna convivalia, Wirthschafften,

m) Reffe Arelinus *Duk de Wst* & *Autorit. Jur. Civil. Cap. XV §. 8. ait: Lufatos ad Jus Saxonicum olim recurrere consuevisse, sed hoc argumentum solidissime excussit Vir in historia patria summus Benjamin Leuberus peculiari libro de Jure Magdeburgico M DC LV. Budisse germanica ditione edito. De abrogatione hujus Juris apud Lufatos & Silesios uno eodemque tempore vid. Hanelius Sileiograph. cap. 8. p. 95. seqq.*

n) Sub Heinrich & Ottone M. Sarabi penitus depressi, imperioq; Romano velut corpori inserti fuerunt. vid. Helmod. Chron. Slav. cap. 8. n. 4. Goldastus de Bohem. lib. 2. c. 3. & Maibomius ad Vstekindi monachi Lib. II. rhythmos quosdam de Gerone adducit, quod triginta Proceres Venedicæ nationis, convivio primum exceptos, astu truncari jussit, narrante etiam Fabricio Orig. Sax. lib. II. p. 138. Luititii tamen, de quibus supra, adhuc sub Ottone II. multis turbis ac cladibus dederunt, ibid. p. 220. seqq.

FK 7c 151

Quintus Consiliarius de Noritia Procerum Lusatiæ atq; antiquissimarum familiarum gloria, Idiomate Germanico exponet, interprete *Joachim Christoph à Kækritz Equite Lus.*

Sextus Consiliarius Joh. Wilhelm Fræbius, Sangerhus à Thuring. Nobilium insignia, eorumq; originem & utum in torneamentis interpretabitur Oratione Latina.

Septimus Consiliarius Panegyricum dicit Nobilitati Lusaticæ, Sermone Latino, quam Personam tuebitur, *Jmmanuel Augustus Godofredus, Strela Misnic.*

Ordo II. repræsentabit

Illustrissimum Collegium Legatorum Fœderati Christiani orbis Hægæ-Comitum nuper de pace consultantium.

Primum prodibunt duo Oratores, alter pro gallia verba faciens *Christian Philipp Hahn, Delitiensis Misn.* Oratione Lat. Alter pro Germania *Georg Sigemund Aucmüller, Lubenâ Lusat.* indem dictione Latina.

Malborugii Ducis personam induet *Christian Eduard Seltenreich Luben. Lus.* & Regina Angliæ nomine de pacis negotio Germanicè sententiam feret.

Domini Heinssi, Magni Status Ministri apud Batavos charecterem exprimet *Ernst Friedericus Nicolai, Lubenâ Lusat.* qui totam causam constituet, & reliquos Regum Principumq; Legatos ad dicendam sententiam ferendamque suffragia adhortabitur.

Minister Gallicus Marquis d' Torcy, cujus munus sustinebit *Friedericus Sigmund Schulze, Jütrobocensis* nomine Regis sui moderationem Punctorum ut vocant Præliminarium postulabit.

Dominus Heinssius postulata illa scripto expressa, excipiet, & publicè prælegi jubebit, & postea iussragia colliget.

Dominus Torvonsend, Lar magnæ Britannix, sigillatim moderamen illorum punctorum examinet atq; rejiciet, quod præstabit *Johann Daniel Bröf ler Straupizens. Lusat. oratione Germ.*

Legatus Cæsareus Comes de Zinzenorff, ad ejus sententiam accedet, quæ verba facit *Zacharias Hergalt, Beskoviâ Lusat.*

Dux Eugenius pro Bello continuando perorabit, sustinente partes *Jacobus Christiano Oelselio Luccâ, Lusat.*

Legatus Regis Præsiæ Carolus Reinhold Scharbe, Luben, Lusat, huic succenturiabit atq; commoda sui Regis perleqvetur oratione Germanica.

Legatus Saxonicus, Ernst Friedrich Redlich, Lubenaviâ Lus.

Legatus Sabaudicus, Johann Lehmann, Lubenaviâ Lus.

Legatus Palatinus, Philipp Friedrich Robrberg, Lubenâ Lus. pedibus in eandem sententiam ibunt, & Germanicè sententiam ferent.

Tandem *Dux Marlborugius* pro rescindendo pacis negotio Decretoriam Sententiam solenniter promulgabit, & de continuando contra Galliam bello rationes inibit, orat. Germ.

Christian Ehbrenfried Winzer, Crugâ Lusat. Galliam gemebundam sistet Inscriptione Latina.

Epilogi partes explebit *Heinrich Andreas Tæpffer, Baruth, Saxo.*

Ut igitur his prolusionibus nostris litterariis frequentes interesse velit, Auditores omnium ordinem honoratissimi, est, quod Musæ nostræ submissis precibus summo opere à Vobis contendunt, P. P. Lubenæ Lusatorum ipsi Calendis Julii, MDCCIX.

no

Pon Vc 157, FRK

ULB Halle 3
001 853 953

VD 18

n
o-
e
n
o-
e
n
o-
f.
i-
r,
n-
us
o-
cè
o-
fa
æ
bo
c-
e-
m
lo
n-
is,
fis
fis
no

FK 72,4

Vc
151

Q. B. F. Q. E.

AD SOLEMNIA TORNEAMEN- TORVM,

QVÆ

PRO OASI PVBLICA,
A QVIDAM INDVSTRII
SALV BENENSIS

PRÆSENTAVNT,
HOMINES STRES, GENERO-

MAGNIFICOS,
ET IMPERII PROCERES,

IN INSPECTOREM,

QVÆ AMPLISSIMVM,
SVCIVS NOSTRIS PATROCINANTVR,

PROVIOSE INVITAT,
SIMVLQVE

PROBVLAM LAVDVM
SVCIVVM ATQVE LVSATORVM

PROBILITATI
SVCIVSPENSAM

PRO LVSATIÆ INFERIORIS
SVCIVOCERIBVS

PRO A OBSEQVII LEGE
SVCIVAT, CONSECRAT

PRO HONORIBVS
SVCIVNES SCHVLTZ,
SVCIVCTOR.

PRO RICHTERIANIS, MDCCXIX.

